

Energetika

ÚŘAD
PRO OCHRANU
HOSPODÁŘSKÉ
SOUTĚŽE

OBSAH

ÚVODNÍ SLOVO	3
SPOLEHLIVÉ DODÁVKY ENERGIE ZA PŘIJATELNÉ CENY ANEB ENERGETIKA Z POHLEDU SOUTĚŽNÍHO ÚŘADU	4
TŘETÍ ENERGETICKÝ BALÍČEK Z POHLEDU OCHRANY HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE	6
ENERGETIKA V ČESKÉ REPUBLICE	11
PŘÍPADY EVROPSKÉ KOMISE V SEKTORU ENERGETIKY	14

ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE

tř. Kpt. Jaroše 7, 604 55 Brno

Redakční rada: Kristián Chalupa, Filip Vrána, Martin Švanda, Petra Chaloupková, Libuše Kašná

tel.: 542 167 288/243/225
fax: 542 167 112
e-mail: tiskuohs@compet.cz
www.compet.cz

Uzávěrka textu: 30. 11. 2009
Grafická úprava, tisk: Metoda spol. s r. o.

Foto: archiv ÚOHS

ÚVODNÍ SLOVO

Petr Rafaj

předseda Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže

Energetika je bezpochyby odvětvím, které patří v naší ekonomice mezi nejdiskutovanější a nejdůležitější. Tato problematika má nejen významné vnitrostátní konotace, ale také rozměr evropský a světový. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS) je státní institucí, která mj. chrání energetické trhy před možnými negativními dopady dominance přirozených monopolů v elektroenergetice a plynárenství.

Vstupem do Evropské unie se Česká republika stala aktivním hráčem na poli evropské energetické regulace. V nelehké situaci, jaká vznikla v důsledku sporů mezi Ukrajinou a Ruskem, jsme proto do jisté míry strůjci svého osudu. Třetí energetický balíček, který obsahuje tři nařízení a dvě směrnice, přinesl několik zásadních změn. Reaguje na nejistou situaci na východních trzích (tzv. Gazprom clause a požadavek národní certifikace) a na rozdíl od předchozích dvou balíčků je více orientován na spotřebitele a jejich ochranu. Zároveň vyjadřuje snahu prohloubit větší integraci trhu v této oblasti založením Agentury pro spolupráci energetických regulačních úřadů. Jejím cílem má být sladění regulačních pravidel oblastí energetiky v jednotlivých členských zemích EU.

Je nutné si uvědomit, že jakékoliv řešení v této oblasti musí být nutně kompromisem vzhledem k mnoha ekonomickým, právním i politickým aspektům. Kompromisu je nutné dosáhnout nejen ve vztahu k nečlenským zemím, ale i v rámci Evropské unie. Takto je třeba vnímat i výstup z projektu vlastnického unbundlingu a tři varianty oddělení přepravních souprav. Jsem toho názoru, že balíček představuje v současné politické situaci maximum možného, byť souhlasím, že existuje prostor, který zůstal nevyužit.

Chtěl bych zdůraznit, že oblast energetiky je sférou velmi dynamickou. Otázkou tedy není to, zda je stav trvalý či nikoliv, ale spíše jak dlouho daný status quo vydrží. Je nutné vidět věci z obecné perspektivy a jednotlivé výstupy vnímat jako součásti určitých trendů a v tomto ohledu zůstávám optimistou. Přeji čtenářům, aby v nich stejný dojem zůstal i po přečtení tohoto informačního listu ÚOHS.

SPOLEHLIVÉ DODÁVKY ENERGIE ZA PŘIJATELNÉ CENY ANEB ENERGETIKA Z POHLEDU SOUTĚŽNÍHO ÚŘADU

Robert Neruda
místopředseda ÚOHS
pověřený řízením Sekce
hospodářské soutěže

I. Exposé

Energetická odvětví jsou strategickou součástí národního hospodářství s mimořádným významem pro blaho spotřebitelů. Spotřebitelé i podniky jsou životně závislí na bezpečných a spolehlivých dodávkách energií za přijatelné ceny. Jestliže uvedené má být cílem energetické politiky, pak je tento cíl plně slučitelný s principy ochrany hospodářské soutěže, které Úřad prosazuje ve všech sektorech národního hospodářství.

Skutečností je, že přes všechny liberalizační kroky se dodávky elektrické energie a plynu z nejrůznějších důvodů zatím neuskutečňují za podmínek, které jsou charakterické pro plně funkční tržní prostředí. To platí nejen pro Českou republiku, ale i pro jiné země Evropské unie. Soutěžní úřady v čele s Evropskou komisí tuto situaci monitorují, analyzují příčiny, a kromě postihování zřejmých excesů usilují o nalezení nástrojů, a to jak individuálních, tak systematických, které by byly schopny doposud neuspokojivý stav napravit.

Prosazování a ochrana hospodářské soutěže v oblasti energetiky je však komplexní úkol; zájmy soutěžní politiky je třeba sladit se zájmy energetické bezpečnosti. Prvořadým úkolem státu je zajistit, že i v dobách plynové krize či výpadků částí elektrifikační soustavy bude spotřebitelům a podnikům zajištěna spolehlivá a bezpečná dodávka potřebného množství energie. Je však též veřejným zájmem, aby nejen v dobách relativního klidu měli zákazníci možnost získat energii za cenu, která je výsledkem konkurenčního boje, a tudíž nejnižší možná. Jsem přesvědčen, a zkušenosti Úřadu i jiných soutěžních institucí to potvrzují, že tyto zájmy sladit lze, a to i v dobách složitých. Úspěšná jednání Úřadu se skupinou RWE ohledně dobrovolného zpřístupnění části jejich skladovacích kapacit konkurenci v roce, kdy Česká republika a jiné státy řešily největší novodobý výpadek dodávek plynu právě za pomoci využití plynu v podzemních zásobnících, je tomu, dle mého názoru, vynikajícím příkladem.

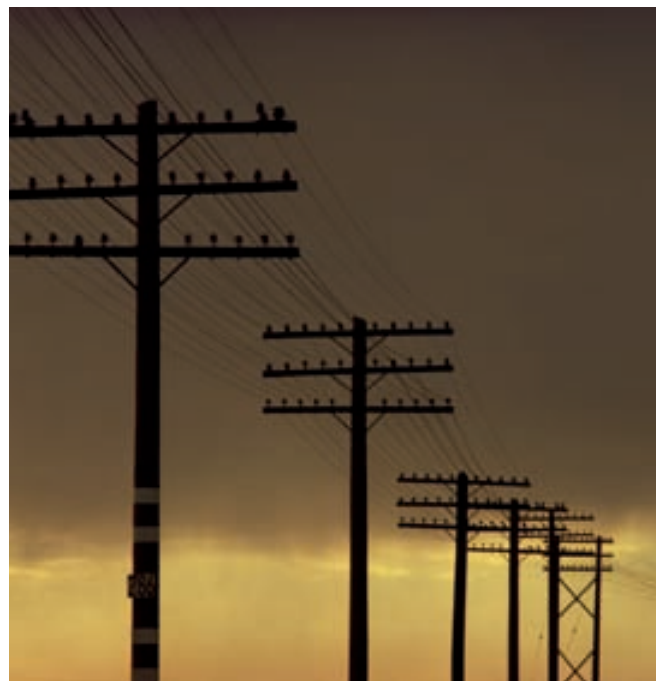
S ochranou soutěže jistě souvisí též zájmy na zvýšení energetické soběstačnosti a ochraně životního prostředí. Jedná se sice o zájmy, jež nejsou předmětem ochrany soutěže, na straně dru-

hé je nelze při naší práci ignorovat. Je třeba zejména znát důsledky podpory těchto zájmů na soutěž. Z pohledu ochrany soutěže je důležitý otevřený přístup ke všem potenciálním zdrojům energií, neboť zdrojová neutralita zvyšuje šanci na konkurenci, a tudíž nižší cenu. I v době poklesu cen základních energetických surovin může výraznějším snížení cen maloobchodních dodávek bránit finanční podpora alternativních, tedy k životnímu prostředí šetrných zdrojů, která je v konečném důsledku financována spotřebiteli. Ochrana životního prostředí je jistě legitimním zájmem státu. Je na něm, aby vysvětlil spotřebitelům, zda a jakým způsobem hodlá zájmy energetické bezpečnosti, soběstačnosti, ochrany životního prostředí a ochrany soutěže sladit a co to bude nás všechny stát.

Úspěchu na poli podpory a ochrany soutěže může být dosaženo jen za podmínky otevřeného přístupu a spolupráce s klíčovými hráči na energetickém trhu. Úřad si proto váží spolupráce s Energetickým regulačním úřadem při formulaci pravidel i při hledání řešení konkrétních problémů cestou, jež je slučitelná se zájmy bezpečnosti i soutěže. Přínosem je však též konstruktivní přístup samotných energetických společností. V této souvislosti mám na mysli nejen uvedený vstřícný krok skupiny RWE, ale též pravidelné výměny názorů s ČEPS či nejrůznější konference a semináře, na nichž Úřad pravidelně prezentuje a diskutuje svou vizi podpory a ochrany soutěže na trzích s energiemi.

II. Stav

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže je primárně povolán k ochraně hospodářské soutěže tam, kde existuje. Soutěžní politika se však nevyčerpává rozhodováním o případných porušení sou-

těžních pravidel. Soutěžní úřady totiž mohou rovněž analyzovat situaci v odvětví, identifikovat příčiny případných překážek konkurenci, formulovat postup k odstranění těchto bariér a navržený postup důrazně prosazovat. K tomu slouží sektorová šetření.

Výsledky unikátního sektorového šetření energetické sektoru provedeného Evropskou komisí před třemi lety nebyly povzbudivé. Ani po dvou vlnách liberalizace nemají evropští spotřebitelé možnost plně užívat výhod rozvinutého soutěžního prostředí. Příčin tohoto stavu je několik, přičemž jsou v různé míře platná i pro situaci na trzích v České republice.

Předně, energetická odvětví i nadále trpí vysokou mírou koncentrace přetrvávající z období před liberalizací, což přispívá k udržování vysokých cen.

V mnoha zemích nedošlo k dostatečnému oddělení přirozeně monopolních přenosových či přepravních sítí a distribuce od ostatních, konkurenčních činností, což se nepříznivě odráží v nedostatečném investování do těchto sítí. Výsledkem jsou překážky vstupu na trh, ale i ohrožení bezpečnosti dodávek.

Přes veškerou snahu nedošlo k vytvoření společného energetického trhu. K přeshraničním prodejm energií nedochází tak často a v takové míře, jak bylo předpokládáno. Velcí dodavatelé setrvávají na svých tradičních územích a nemají zájem vstupovat na trh v jiných státech, přeshraniční prodej je nedostatečný, a to též z důvodu nedostatečné propojovací kapacity.

Tvorba cen je i nadále příliš složitá a na trhu neexistují spolehlivé a včasné informace, podle nichž by se mohli zákazníci orientovat.

Účinnější soutěži na maloobchodní úrovni brání dlouhodobé smlouvy, které jsou překážkou vstupu nových dodavatelů na trh. Při nákupu podpůrných služeb jsou často preferováni zavedení dodavatelé.

III. Řešení

Nastolení efektivní soutěže a její ochrana si za této situace vyžaduje přijetí celé palety opatření, z nichž některá jsou zcela v moci soutěžních úřadů, u jiných může soutěžní úřad působit pouze jako jejich advokát.

Zcela v moci Evropské komise, ÚOHS či jiných soutěžních úřadů je účinné prosazování antitrustových zákonů. Soutěžní úřady musejí efektivně využívat kontroly tržních koncentrací jako nástroje předcházení vzniku těžko řešitelných tržních situací. V rámci procedury povolování spojení je jistě přípustné umožnit vznik globálně konkurenceschopného podniku; kontrola spojování však nesmí sloužit jako nástroj politiky podpory národních šampiónů, pokud by jejich vznik vedl k podstatnému snížení konkurence na existujících relevantních energetických trzích.

Tam, kde existuje reálné podezření na protisoutěžní chování, které vede k upevňování existujících či dodatečnému vytváření nových překážek konkurenci, nesmějí soutěžní úřady váhat a musejí využít svých vyšetřovacích pravomocí při prokazová-

ní kartelových dohod a zneužití dominance. Předmětem zájmu Evropské komise a jiných soutěžních úřadů byly v nedávné době praktiky energetických dominantů spočívající v uzavírání excesivně dlouhých kontraktů omezujících zákazníka ve volbě dodavatele, jednání znemožňující konkurenci vytvořit efektivní nabídku či možné dohody o rozdělení trhu a o závazcích vzájemně si nekonkurovat. Český úřad pak například v nedávné minulosti posoudil jednání dominantního velkoobchodního dodavatele zemního plynu jako praktiku, která bránila jiným dodavatelům v podání konkurenční nabídky (*RWE Transgas 2007* – viz dále v tomto informačním listě). Soutěžitelé a spotřebitelé musejí vědět, že protisoutěžní jednání se ani v energetice nevyplácí.

Zkušenosti Úřadu z energetiky přitom ukazují, že dohlížet je třeba nejen na vylučovací praktiky dominantů, ale též na jednání, jež vede k využívání tržní síly za účelem získání co největšího okamžitého prospěchu od konečných zákazníků. Důsledný postup proti vykořisťovatelskému jednání je namísto zejména na těch energetických trzích, kde existují vysoké bariéry vstupu.

Některé problémy však nejsou řešitelné aplikací soutěžního práva. V takových situacích je třeba změny regulace a provedení souvisejících strukturálních opatření. Tato řešení je přitom třeba přijímat na komunitární úrovni. Úřad proto vždy podporoval liberalizaci, a tedy též přijetí a plnou implementaci tzv. třetího energetického balíčku. Provedení účinného oddělení sítí, posílení nezávislosti systémových operátorů a regulátorů, kroky ke zvýšení transparentnosti energetických trhů, tedy hlavní součásti balíčku, lze důvodně považovat za předpoklad vzniku a existence efektivní konkurence.

Vzhledem k tomu, že třetí energetický balíček přináší mnoho ustanovení týkajících se ochrany a podpory soutěže, považují za klíčové, aby při transpozici směrnic do vnitrostátního práva byla stanovena jasná pravidla vztahů mezi regulátorem a soutěžním úřadem. Právní úprava musí být nastavena tak, aby nevznikaly pozitivní či negativní kompetenční konflikty. Proto Úřad vítá možnost spolupracovat při přípravě transpozičních zákonů s ERÚ a dalšími zainteresovanými institucemi s tím, že bude prosazovat taková řešení, která zachovají plnou působnost soutěžního práva a soutěžního úřadu v celé energetice.

Úřad byl vždy zastáncem úplného (vlastnického) oddělení (unbundlingu) klíčových monopolních aktivit v energetice. Zatímco v odvětví elektroenergetiky se toho téměř podařilo dosáhnout vznikem a vlastnickým oddělením provozovatele přenosové soustavy, společnosti ČEPS, a.s., od dominantního výrobce a obchodníka s elektrickou energií (a to i díky intervenci českého soutěžního úřadu), v případě českého plynárenství vlastnický unbundling proveden nebyl. I to může být jednou z příčin podstatně méně uspokojivého stavu konkurence na trzích s plynem.

IV. Výzva pro soutěžní úřad

Jakkoli je energetika nepochybně odvětvím, kde se střetává mnoho strategických zájmů, úkolem soutěžních úřadů je i v tomto kontextu neztrácet energii a všem zainteresovaným subjektům opakovaně připomínat minulostí ověřenou pravdu, totiž že konkurence a její ochrana je základní zárukou prosperity a růstu. Proto bylo, je a bude nezbytné soutěž v energetice podporovat a chránit. Věřím, že správné fungování energetiky na principech konkurence může být jedním z klíčových příspěvků k překonání nynější hospodářské krize.

TŘETÍ ENERGETICKÝ BALÍČEK Z POHLEDU OCHRANY HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE

Tomáš Polách
Odbor výroby Sekce
hospodářské soutěže ÚOHS

Podobně jako jiné oblasti lidského života je i oblast energetiky regulována a ovlivňována řadou právních předpisů. V rámci tohoto příspěvku je pozornost zaměřena pouze na úzký výsek z nich, tj. těch, které jsou součástí poslední liberalizační snahy v rámci Evropské unie (dále též „EU“). Konkrétně se příspěvek zabývá vybranými změnami, které Třetí energetický balíček (dále též „Třetí balíček“) přináší ve vztahu k ochraně hospodářské soutěže.

I. Legislativní proces

K ukončení celého legislativního procesu týkajícího se přijetí Třetího balíčku, který bude mít výrazný dopad na všechny spotřebitele a soutěžitele v naší zemi, došlo dne 14. srpna 2009. Text všech pěti norem, jimiž je tento Třetí balíček tvořen, byl toho dne zveřejněn v Úředním věstníku EU. Dvě nařízení¹ jsou již v tuto chvíli plně či částečně použitelná, zbylé normy vstoupí v účinnost až od 3. března 2011. Schvalovací proces byl poměrně náročný, především z důvodu diametrálně odlišného postoje dotčených orgánů EU a členských států ve vztahu k tzv. úplnému vlastnickému unbundlingu (srov. níže).

1 Nařízení 713/2009 vstoupilo v platnost dvacátým dnem po vyhlášení v Úředním věstníku Evropské unie s výjimkou článků 5 až 11, které se použijí až od 3. 3. 2011. Nařízení 715/2009 se použije od 3. 9. 2009.

Třetí balíček je tvořen celkem pěti normami, a to konkrétně:

Nařízením

- Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 713/2009 ze dne 13. července 2009, kterým se zřizuje Agentura pro spolupráci energetických regulačních orgánů (dále též „Nařízení 713/2009“)
- Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 714/2009 ze dne 13. července 2009 o podmínkách přístupu do sítě pro přeshraniční obchod s elektřinou a o zrušení nařízení (ES) č. 1228/2003
- Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 715/2009 ze dne 13. července 2009 o podmínkách přístupu k plynárenským přepravním soustavám a o zrušení nařízení (ES) č. 1775/2005 (dále též „Nařízení 715/2009“)

Směrnicí

- Evropského parlamentu a Rady 2009/72/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 2003/54/ES (dále též „Směrnice 2009/72/ES“)
- Evropského parlamentu a Rady 2009/73/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem a o zrušení směrnice 2003/55/ES (dále též „Směrnice 2009/73/ES“)²

Třetí balíček přináší zejména úpravy práv a povinností nejen soutěžitelů, ale i spotřebitelů, vytváří nový orgán EU zvaný Agentura pro spolupráci energetických regulačních úřadů (ACER), přináší ochranu jednotného trhu a soutěžitelů na něm působících před investory z třetích zemí a především tři varianty tolik diskutovaného unbundlingu.

II. Práva spotřebitelů

Evropská unie si je vědoma toho, že předchází dvě liberalizace energetického odvětví měla pro spotřebitele jen velmi omezený

2 Blíže viz <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:L:2009:211:SOM:CS:HTML>

pozitivní přínos. Veřejnost si spojovala liberalizaci s poklesem cen energií, a i politickou reprezentací tak byla liberalizace prezentována. Ukázalo se však, že tyto předpovědi podcenily vliv tržní cenotvorby, výrazně vyšší tržní sílu strany nabídky, než jakou obvykle disponují odběratelé, výrazný převis poptávky po elektřině nad nabídkou i velkou závislost Evropy na dodávkách energetických surovin ze třetích zemí, především Ruska. I díky tomu v reakci na první dva liberalizační balíčky ceny energií nepoklesly, nýbrž v delším časovém horizontu naopak rostou.

Třetí balíček má proto přinést spotřebitelům kompenzaci tohoto zdánlivého neúspěchu, a to v podobě nově nabytých práv. Spotřebitelé budou mít nově právo:

- podávat stížnosti energetickému ombudsmanovi,
- do roku 2020 má být alespoň 80 % spotřebitelů umožněno sledovat jejich spotřebu pomocí tzv. inteligentních měřičů spotřeby, čímž se zvýší informovanost zákazníků o jejich vlastní spotřebě,
- na bezplatnou změnu svého dodavatele plynu či elektřiny s tím, že původní dodavatel bude povinen předložit konečné vyúčtování spotřeby ve lhůtě nejpozději do šesti týdnů.³

Tyto kroky tak mají spotřebitelům nejen ulehčit možnost změny jejich dodavatelů energií, ale mají též napravit informační asymetrii, která je pro energetické trhy typická.

III. Agentura pro spolupráci energetických regulačních úřadů

Třetí balíček současně vytváří nový úřad, který se bude oblastí energetiky zabývat. Touto institucí bude Agentura pro spolupráci energetických regulačních úřadů (ACER), která má svou působností mj. nahradit dosavadní poradní orgán European Regulators' Group for Electricity and Gas (ERGEG).⁴

ACER je poradním orgánem, který sice bude mít oprávnění vydávat vlastní nezávislé rámcové směrnice, ty ovšem budou nezávazné a právně nevymahatelné. Směrnice ACER se mohou stát podkladem pro právně závazné předpisy vydávané Evropskou komisí. ACER může na energetiku působit dále vydáváním stanovisek, doporučení a vyjadřovat se k rozvojovým plánům European Network of Transmission System Operators for Electricity (ENTSO) pro plynárenství a elektřinu.

Lze předpokládat, že ACER bude především plnit funkci pléna pro jednotlivé národní regulátory a pomáhat ve sladování způsobu regulace energetiky v jednotlivých členských státech. Současně jím budou moci regulátoři působit vůči Evropské komisi a dalším unijním orgánům. Činnost ACER tak může napomoci větší harmonizaci pravidel a regulace aplikovaných v jednotlivých členských státech a skutečnému vytvoření jednotného

3 Jednotlivé změny, jež Třetí balíček přináší, jsou též popsány v článku „Aktualizace: energetický balíček“, časopis Energetika č. 4/2009, str. 120–121

4 ERGEG je složen ze zástupců národních regulačních úřadů a má funkci poradního orgánu institucí EU. V rámci České republiky se jedná o zástupce Energetického regulačního úřadu.

trhu. V současnosti je totiž situace taková, že vlivem odlišného způsobu transpozice příslušných směrnic EU, se způsob a intenzita regulace v jednotlivých členských státech liší.

IV. Klausule Gazprom

Velká debata byla po celou dobu legislativního procesu vedena ohledně tzv. klauzule Gazprom.⁵ Předmětná klauzule požaduje, aby se na subjekty z nečlenských zemí, které mají v úmyslu vstoupit na trh EU, pravidla nastavená Třetím balíčkem rovněž vztahovala. Tento požadavek má být prosazován prostřednictvím tzv. certifikace nově vstupujících soutěžitelů.

Výsledným kompromisem mezi všemi zvažovanými variantami je tzv. národní varianta certifikací, která certifikaci investorů z nečlenských zemí vkládá do rukou národních regulátorů, ač původně měla touto pravomocí disponovat Evropská komise společně s orgánem ACER. Evropské komisi zůstalo pouze právo dohledu nad udělenými certifikacemi s právem zasáhnout tam, kde by byly ohroženy energetické dodávky v EU.

V. Unbundling

Původní představa Evropského parlamentu počítala výhradně s tzv. **úplným vlastnickým unbundlingem**. Žádný výrobní nebo dodavatelský podnik (dále jen „dodavatel energií“) působící v EU by dle úplného vlastnického unbundlingu současně nesměl vlastnit přenosovou⁶ soustavu,⁷ a to nejen v rámci státu EU, v němž s energiemi obchoduje, ale v ani v žádném jiném členském státu.⁸

5 Blíže k této problematice viz článek Aktualizace: energetický balíček, časopis Energetika č. 4/2009, str. 120

6 V energetické terminologii se alternativně používá termín přenosová a přepravní soustava. Výraz přenosová soustava je přitom obvyklý zejména pro oblast elektroenergetiky, přepravní soustava pak pro oblast plynárenství. Tento článek obsahuje dále jen výraz přenosová soustava.

7 Je třeba důsledně rozlišovat rozdíly mezi přepravou komodity, tj. zemního plynu či elektřiny, a její distribucí – srov. např. čl. 2 odst. 3 resp. 5 Směrnice 2009/73/ES

8 Rozlišuj od tzv. právního unbundlingu, kdy přenosová soustava i dodavatel energií mohou být pod vlastnickou kontrolou stejného subjektu,

Tento koncept však byl odmítnut osmi členskými státy, zejména pak Francií a Německem.⁹ Jednalo se vesměs o země, kde jsou správci přenosových sítí (TSO) integrováni do stejného podnikatelského uskupení jako některý z významných dodavatelů energií. V Radě se proto nepodařilo pro tento odvážný koncept najít mezi členskými státy shodu, a tak bylo kompromisně schváleno řešení, které počítá se **třemi variantami** oddělení přenosových soustav.

Je na zvážení jednotlivých členských států, kterou ze tří nabízených variant řešení zvolí. Vedle úplného vlastnického unbundlingu umožňuje Třetí balíček vytvoření tzv. **nezávislého operátora přenosové soustavy** (ITO – independent transmission operator). V daném případě se *de facto* jedná o právní oddělení dodavatele energií a TSO vytvořením ITO, který se bude starat o nediskriminační přístup všech zájemců o přenos v rámci dané sítě. Vlastnická práva nad přenosovými soustavami zůstanou nedotčena. „Nezávislý ITO“ (rozuměj TSO právně oddělený od dodavatele energií) však bude postupovat podle takových pravidel, jež mají skutečně oddělený provoz zaručovat. Nad dodržováním nediskriminačního přístupu ITO má bdít příslušný národní regulátor ve spolupráci s příslušným soutěžním úřadem.

Poslední přípustnou metodou unbundlingu je vytvoření tzv. **nezávislého systémového operátora** (ISO – independent

system operator). V tomto případě zůstane energetická společnost i nadále vlastníkem přenosové sítě. Za samotný přenos energií však bude zodpovědný ISO, který musí být od dodavatele energií vlastnický oddělen.

ISO je vlastně kompromisem mezi ITO a úplným vlastnickým unbundlingem. Oproti variantě ITO, kde dodavatel energií a TSO budou sice také působit v rámci jednoho podnikatelského uskupení a budou vystaveni pouze vyšší míře regulace a dohledu, dochází u varianty ISO k **oddělení vlastnické a provozovací pravomoci nad přenosovou soustavou**. Energetická firma si sice podrží vlastnictví nad TSO, nicméně o samotném provozu bude rozhodovat zcela právně i vlastnický nezávislý subjekt. ISO tak oproti ITO nebude mít žádnou motivaci preferovat vlastníka TSO.

Zhodnocení variant unbundlingu z hlediska ochrany soutěže

Při hodnocení shora uvedených variant se nelze ubránit dojmu, že výsledný vějíř variant unbundlingu do značné míry neguje cíle, které měla další liberalizace energetiky přinést. Cílem Třetího balíčku mělo totiž mj. být odstranění výhod plynoucích z kontroly přenosových soustav obvykle pouze jedním soutěžitelem a podpora silnějšího konkurenčního boje na úrovni obchodu s plynem a elektřinou. Rozvoji konkurenčního prostředí na trzích obchodu s plynem a elektřinou výrazně brání právě kontrola nejvýznamnějších soutěžitelů na trzích dodávek energetických komodit nad centrálními přenosovými soustavami.¹⁰ K odstranění tohoto problému však tři dostupné metody unbundlingu nemíří stejně efektivně, neboť ITO a ISO jsou jen malým posunem vpřed.

V případě ITO se přímo nabízí srovnání se současným stavem regulace plynárenství v ČR, a to pouze s tím rozdílem, že stávající pravomoci regulátorů budou do jisté míry posíleny a naopak budou podrobněji popsána práva a povinnosti TSO. Jedná se o silně preferovanou variantu ze strany Německa a Francie a nelze vyloučit, že se touto cestou nakonec vydá i Česká republika. Lze ji však hodnotit jako nejslabší z uváděných tří. Ne snad proto, že by plynárenství bylo v České republice regulováno nedostatečně, ale protože nepředstavuje oproti současnosti žádný kýžený posun dál.¹¹ Představa evropského zákonodárce je ta, že vyšší míra regulace a dohledu napraví nedostatky, které po předchozích dvou kolech liberalizace zůstaly. Problém je ten, že vyšší míra regulace je pravým protikladem liberalizace. Existuje vážné nebezpečí, že práce managementu TSO bude matkou nadále hodnocena dle přínosu pro celou skupinu a TSO tak bude motivováno k takovému vzorci jednání, které nepůjde proti zájmům skupiny. K takovému jednání může docházet skrytě

¹⁰ Srovnej např. rozhodnutí Evropské komise COMP/39.401 – E.On – GdF collusion.

¹¹ Nutno na tomto místě zmínit, že varianty ITO a ISO jsou přípustné pouze tehdy, je-li na daném trhu vertikálně integrovaný subjekt působící zároveň jako dodavatel energií i TSO. V těch zemích, kde již došlo na některém z trhů k úplnému vlastnickému unbundlingu, nejsou pro daný trh varianty ITO a ISO možné. V rámci České republiky se jedná o oddělení správce elektrické přenosové soustavy (společnosti ČEPS, a.s.) od skupiny ČEZ.

resp. být součástí stejné podnikatelské skupiny, musí však mít oddělený právní status, oddělené účetnictví apod.

⁹ K dané problematice viz článek „Třetí balíček energetických zákonů“ publikovaný na internetových stránkách Evropského parlamentu, http://www.europarl.europa.eu/news/public/focus_page/051-31738-168-06-25-909-20080616FCS31737-16-06-2008-2008/default_cs.htm

a sofistikovaně, což znesnadní nápravu ze strany regulátora či soutěžního úřadu.

Systém ISO lze pak z hlediska ochrany hospodářské soutěže hodnotit kladněji, ačkoli s sebou přináší také určitá rizika. To největší riziko lze spatřovat v mnohem kvalitnějším a včasnějším získávání důležitých informací o přenosové soustavě ze strany subjektu, který bude vlastnický kontrolovat dodavatele energií i TSO. Směrnice detailně popisují pojistky a kroky, které mají ovlivňování ISO a diskriminačnímu získávání informací ze strany vlastníka TSO zabránit. Je však sporné, nakolik tyto pojistky mohou být účinné. A to přesto, že ISO má povinnost v maximální míře transparentně a otevřeně informovat všechny zainteresované subjekty. Velkým pozitivem je na druhou stranu podstatně menší množství kontroly, která bude muset být věnována ISO oproti ITO, a to nejen ze strany regulátora, ale i soutěžních úřadů. Předpokládá se totiž, že ISO nebude oproti ITO díky oddělení provozovacích pravomocí přímo motivován preferovat vlastnickou matku TSO.

Z hlediska soutěžního nejvíce preferovanou variantou,¹² a to nejen Úřadem, ale i např. zanikajícím ERGEG, Evropskou komisí apod., je úplný vlastnický unbundling. Úplný vlastnický unbundling umožňuje totiž nejúčinnější způsob regulace přirozeného monopolu – TSO, a v maximální míře podporuje konkurenci tam, kde je možná – tj. v rámci obchodování s energiemi. Současně by se zjednodušila regulace TSO – regulátor by díky plnému oddělení obou společností nemusel např. prověřovat, zda nedochází ke skrytému přenášení nákladů v rámci integrované skupiny apod. Soutěžním úřadům by zároveň ubylo prověřování nediskriminačního přístupu TSO vůči všem zájemcům

12 Postoj EK lze dovodit z opatření k nápravě jí přijatých v rámci posledních významných případů týkajících se energetiky na trzích Německa či Francie. Srovnaj přijaté závazky v rozhodnutích Evropské komise COMP/39.402 – RWE gas foreclosure nebo COMP/39.401 – E.On – GdF collusion.

o přepravu komodit, možného zneužití dominantního postavení formou *margin squeeze*¹³ apod. Ostatně zkušenosti s úplným vlastnickým unbundlingem v elektroenergetice jsou dobré.¹⁴

Zároveň však nelze pominout některé negativní stránky, které úplné vlastnické oddělení může přinést. Jedním z nich je nákladové hledisko. Rozdělením integrovaného celku vznikne potřeba duplikovat některé činnosti, které dosud mohly být vykonávány společně ve prospěch TSO i dodavatele energií v rámci skupiny. Vertikální integrace umožňuje značné synergetické efekty, které u dvou zcela samostatných a nezávislých společností prostě nebudou možné. Není však jisté, zda na těchto efektech profitují pouze energetické společnosti nebo též zákazníci.

Někdy je zmiňováno nebezpečí oslabení energetických firem a zvýšení šance na jejich ovládnutí ze strany nežádoucích investorů. Akcentována je i otázka energetické bezpečnosti, kdy je zdůrazňována snazší a rychlejší koordinace TSO a integrovaného dodavatele energií v případě řešení nenadálých situací, jako jsou např. energetické krize, řešení tzv. black-outů apod. Zmíněná rizika však nepřevažují nad pozitivy, které by další liberalizace energetiky měla přinést, a to mj. proto, že tato rizika je možno ošetřit jinak, než vertikální integrací všech klíčových činností v energetice do jednoho celku.

13 Většinu těchto rizik již měl zabránit účetní a právní unbundling, jejich plná eliminace však zcela jistá není.

14 K získání nezávislosti provozovatele přenosové soustavy, společnosti ČEPS, na dominantním subjektu v oblasti výroby elektrické energie, společnosti ČEZ, došlo v souvislosti s restrukturalizací energetického odvětví na základě usnesení vlády a rozhodnutími Úřadu S 142/02 Osinek/ČEPS a S 145/02 ČEZ/REAS. V případě transakce Osinek/ČEPS se jednalo o povolení spojení ve věci získání majoritního 51% podílu společnosti Osinek ve společnosti ČEPS od společnosti ČEZ. (viz S 142/02). Následně Úřad povolil spojení společností ČEZ s vybranými regionálními distribučními společnostmi za podmínky, že ČEZ převede zbývající akcie v představující 34% základního kapitálu společnosti ČEPS, na třetí osobu. Přenosovou soustavu tak v současnosti spravuje nezávislý provozovatel elektrické přenosové soustavy, společnost ČEPS, a.s.

VI. Třetí balíček a Úřad

Na rozdíl od nařízení nejsou směrnice přímo aplikovatelné; Česká republika má povinnost tyto směrnice transponovat do české legislativy. Přitom právě obě směrnice nepřinášejí pouze inovace ve struktuře trhu a způsobu regulace, ale obsahují i nový rozměr náplně práce pro soutěžní úřady.

Úřad bude nově v úzké spolupráci s regulátorem sledovat plnění povinností vlastníka TSO vyplývajících z čl. 14 odst. 5 Směrnice 2009/73/ES, jež se týká plynárenství. Tyto podmínky mají pomáhat garantovat skutečnou nezávislost provozovatele přenosových soustav.

Lze také předpokládat, že regulátor se na Úřad bude obracet se žádostí o stanovisko ke splnění všech či některých podmínek definovaných čl. 36 odst. 1 písm. a) – e) Směrnice 2009/73/ES. V případě, že bude všech pět podmínek vyhodnoceno pro žadatele pozitivně, může být investorům větších nových plynárenských infrastruktur umožněna výjimka z účinnosti článků 9, 32, 33, 34 a 41, odst. 6, 8 a 10 Směrnice 2009/73/ES, tedy např. povinnosti oddělení přenosových soustav a provozovatelů přenosových soustav či členským státem zvoleného přístupu třetích stran ke skladovacím kapacitám.

Regulátor je dle čl. 36 odst. 8 Směrnice 2009/73/ES povinen zaslat Komisi kopii každé žádosti o takovou výjimku bezprostředně po jejím obdržení, a také své rozhodnutí ve věci včetně zdůvod-

nění. Zdůvodnění mj. obsahuje vypracovanou analýzu dopadu udělení výjimky na hospodářskou soutěž a efektivní fungování vnitřního trhu se zemním plynem. Nelze tedy vyloučit, že se Úřad bude podílet i na zpracování takového zdůvodnění.

Intenzivní spolupráci regulátorů a soutěžních úřadů dále předpokládají články 40¹⁵ a 41¹⁶ Směrnice 2009/73/ES. Tento výčet není v žádném případě konečný a obdobná analogická ustanovení lze najít také ve Směrnici 2009/72/ES, která řeší problematiku elektrárénství.

VII. Závěr

Třetí balíček, jak ostatně napovídá jeho název, je v pořadí již třetím krokem ve snaze liberalizovat evropská energetická odvětví. Některé z novinek, které přináší, jsou již v tuto chvíli přímo aplikovatelné, ale stěžejní části dané směrnicemi 2009/73/ES a 2009/72/ES nabudou účinnosti až k 3. 3. 2011, resp. dnem, kdy mají být tyto směrnice transponovány do české legislativy.

Ze shora provedeného rozboru je zřejmé, že se jedná o velmi ambiciózní plán Evropské komise, jehož nejvýznamnější část, vlastnický unbundling, byla, ze soutěžního hlediska bohužel, nakonec relativizována. Několik let tak bude trvat, než bude možné jednoznačně říci, jaký přínos úrovni hospodářské soutěže v odvětvích plynárenství a elektroenergetiky nový legislativní rámec dal.

Velmi pozitivně však lze hodnotit ustanovení, která zvyšují práva a garantují nové výhody spotřebitelům plynoucí z liberalizace, jakož i snahu sjednotit postupy regulace energetiky národními regulačními orgány prostřednictvím zřízení organizace ACER.

Vedle v poznámkách pod čarou uvedených prací byly čerpány poznatky mj. i z těchto zdrojů:

- Energetický balíček Evropské komise jako počátek nové energetické politiky EU, Ing. Filip Vicher a JUDr. Martin Kusák, Parlament České republiky, Kancelář Poslanecké sněmovny, Parlamentní institut, srpen 2007
- Článek zveřejněný na internetových stránkách Euroskopu <http://www.euroskop.cz/13/11786/clanek/aktualizace-energeticky-balik/>
- Internetové stránky Evropské komise zaměřené na legislativu a problematiku oblasti energetiky
- Prezentace „Nová energetická legislativa Evropské unie z pohledu ERÚ“ Martiny Veselé, zaměstnankyně Energetického regulačního úřadu, která byla přednesena na 4. celostátní konferenci Asociace energetických auditorů ve dne 20. a 21. května 2008
- Znění citovaných směrnic a nařízení

15 Článek 40 definuje obecné cíle regulačních úřadů, kdy jedním z nich je odstranění překážek bránících obchodování se zemním plynem mezi členskými státy, včetně rozvoje vhodných přeshraničních přenosových kapacit k uspokojení poptávky a posilování integrace vnitrostátních trhů... Jak ukazuje současná praxe Úřadu a ERÚ (např. řešení přístupu alternativních obchodníků se zemním plynem k dostupným podzemním zásobníkům v České republice), bude k intenzivní spolupráci nepochybně docházet.

16 Článek 41 definuje povinnosti a pravomoci regulačních úřadů. Pod písm. k) odst. 1 uvedeného článku lze najít doporučení národním regulačním orgánům informovat vnitrostátní orgány pro hospodářskou soutěž v případě, že byly nalezeny omezující smluvní podmínky, včetně doložek o výlučnosti, které by mohly bránit velkoobdobatelům mimo domácnosti souběžně uzavírat smlouvy s více dodavateli nebo mohou tuto jejich možnost omezit.

ENERGETIKA V ČESKÉ REPUBLICE

Lenka Gachová
ředitelka Odboru výroby
Sekce hospodářské soutěže
ÚOHS

V České republice, stejně jako v jiných zemích, existují trhy s tzv. přirozenými monopoly. Jedná se především o síťová odvětví, mezi která náležejí mj. energetická odvětví – **elektroenergetika** a **plynárenství**. Právě z tohoto důvodu, stejně jako z důvodu zásadního významu energetických odvětví pro konečné spotřebitele, jsou tato prioritními oblastmi soustavného sledování a monitorování soutěžního prostředí ze strany Úřadu.

I. Elektroenergetika

Podnikání v oblasti elektroenergetiky probíhá na několika věcně odlišných relevantních trzích. Jde o trh výroby elektrické energie, trh přenosu, trh distribuce, trh dodávek elektrické energie konečným zákazníkům.

Výroba a obchodování s elektrickou energií

Největším výrobcem elektrické energie v České republice je bezesporu společnost ČEZ,¹ která se na celkové produkci elektřiny v České republice v roce 2008 podílela 72,95 %. Zbývající část výroby elektrické energie v České republice připadá na nezávislé výrobce. Dle dosavadní rozhodovací praxe Úřadu bylo postavení společnosti ČEZ na uvedeném trhu považováno za postavení dominantní.

V České republice vyrobená či do České republiky dovezená elektrická energie je obchodována prostřednictvím Power Exchange Central Europe (dříve Energetická burza Praha),² bilaterálních obchodů a krátkodobých trhů organizovaných Operátorem trhu s elektřinou. PXE je relativně novou obchodní platformou určenou pro obchodování s elektrickou energií v České republice a na Slovensku. PXE byla založena 5. března 2007 s cílem nastavit nová pravidla pro obchodování s elektrickou energií.³ Vstoupit na PXE může každý obchodník, který má licenci na obchodování s elektřinou, je subjektem zúčtování a má uzavřenu s PXE a zúčtovací bankou příslušné rámcové smlouvy (clearin-

gové banky); k obchodování na PXE tedy nejsou vyžadovány žádné makléřské zkoušky.

V České republice v současnosti působí pouze tři vertikálně integrovaní soutěžitelé, jejichž dceřiné společnosti drží licenci jak na distribuci elektřiny, tak na obchod s elektrickou energií.⁴ Jedná se o společnosti skupiny ČEZ, skupinu E.ON a skupinu PRE (společnosti náležející do skupiny Pražská energetika). Podíl těchto dodavatelů se pohybuje okolo 95 % celkové spotřeby konečných zákazníků. Zbývajících cca 5 % elektřiny dodávají konečným zákazníkům v České republice tzv. nezávislí obchodníci. Těchto nezávislých obchodníků s elektřinou je v současnosti cca dvacet.

Přenosová soustava v České republice

Jediným provozovatelem přenosové soustavy v České republice je společnost ČEPS.⁵ Jedná se o samostatnou právnickou osobu ve vlastnictví státu již od roku 1998.⁶ Společnost ČEPS poskytuje přenosové a systémové služby, zajišťuje podpůrné služby, dispečersky řídí zařízení přenosové soustavy a systémové zdroje na území České republiky. ČEPS, tj. provozovatel přenosové soustavy v České republice, tak již dnes splňuje podmínky dané třetím energetickým balíčkem, když je zcela vlastnický oddělena od dalších soutěžitelů působících na ostatních trzích v oblasti elektroenergetiky.

Vliv rozhodovací praxe Úřadu na strukturu trhů s elektrickou energií

Pokud jde o shora popsanou strukturu trhů s elektrickou energií, významným způsobem se na ni podepsalo dnes již historické rozhodnutí Úřadu z roku 2003 o povolení spojení ČEZ s regionálními distributory. V rámci tohoto rozhodnutí uložil Úřad spojujícím se soutěžitelům tři podmínky. První z nich byla stanovena povinnost společnosti ČEZ prodat veškeré své akcie na společnosti ČEPS. Tím byl do značné míry zajištěn status nezávislosti ČEPS na jiných energetických společnostech, což je klíčové pro vytvoření funkční soutěže na energetických trzích. Dále byla společnost ČEZ povinna prodat veškeré jí vlastněné akcie společnosti Pražská energetika⁷ (nyní náležející do skupiny PRE), Jihočeská energetika⁸ a Jihomoravská energetika⁹

1 Společnost ČEZ, a.s., se sídlem Praha 4, Duhová 2/1444, IČ 45274649 (dále též „ČEZ“).

2 Společnost POWER EXCHANGE CENTRAL EUROPE, a.s., se sídlem Praha 1, Rybná 682/14, IČ 27865444 (dále též „PXE“).

3 Srov. www.pxe.cz

4 V souladu se zákonem č. 458/2000 Sb., energetický zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále též „energetický zákon“), provedly již v letech 2005 a 2006 všechny energetické společnosti právní unbundling. Společnost E.ON Distribuce a.s. byla právně oddělena k 1. 1. 2005 a další dvě společnosti, a to konkrétně PREdistribuce, a.s., a ČEZ Distribuce, a.s., byly odděleny k 1. 1. 2006.

5 Společnost ČEPS, a.s., se sídlem Praha 10, Elektrárnská 774/2, IČ 25702556 (dále též „ČEPS“).

6 Struktura akcionářů ČEPS: 15 % Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 85 % Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR.

7 Společnost Pražská energetika, a.s., se sídlem Praha 10, Na Hroudě 1492/4, IČ 60193913 (dále též „Pražská energetika“).

8 Společnost Jihočeská energetika, a.s., se sídlem České Budějovice, Žižkova 12/309, IČ 27665224 (dále též „Jihočeská energetika“).

9 Společnost Jihomoravská energetika, a.s. se sídlem Brno, Lidická 36 č.p. 1873, IČ 49970194, zanikla rozdělením, přičemž její obchodní jméno

(nyní obě společnosti náležející do skupiny E.ON). Tato podmínka měla vést ke zpětrhání existujících strukturálních vazeb mezi klíčovými konkurenty na trhu obchodu s elektrickou energií. Třetí a poslední podmínkou byl společnosti ČEZ stanoven závazek odprodat veškeré jí vlastněné akcie jedné z regionálních elektroenergetických distribučních společností, která měla společnost ČEZ na základě rozhodnutí Úřadu nabýt. Tato třetí a poslední podmínka byla následně po přistoupení České republiky k Evropské unii modifikována v povinnost vytvořit tzv. virtuální elektrárnu.¹⁰ Uvedený model spočívá ve zpřístupnění části výrobní kapacity patřící dominantnímu výrobci elektrické energie nezávislým soutěžitelům na trhu, kteří pak s elektrinou, jež je vyrobena na dotčené výrobní kapacitě, soutěží na elektroenergetických trzích. K prodeji docházelo na základě aukčního principu.

Odvětví elektroenergetiky bylo v České republice postupně liberalizováno od roku 2002. Proces liberalizace byl završen k 1. 1. 2006, kdy se všichni koneční zákazníci, včetně domácností, stali oprávněnými zákazníky s právem zvolit si svého dodavatele elektrické energie. Dodnes tohoto práva využilo cca 120 tisíc zákazníků, tj. více než 2 % všech odběrních míst. Je třeba dále uvést, že v roce 2007 přestala platit podmínka stanovená v rozhodnutí Úřadu omezující vstup skupiny RWE do oblasti elektroenergetiky a teplárenství.¹¹

ve struktuře uvedené ve smlouvě o rozdělení přešlo sloučením na nástupnické společnosti: E.ON Česká republika, a.s., se sídlem České Budějovice, Lannova 205/16, IČ 26078180, E.ON Energie, a.s., se sídlem České Budějovice, Lannova 205/16, IČ 260 78 201, E.ON Distribuce, a.s., se sídlem České Budějovice, Lannova 205/16, IČ 2678198.

10 Srov. <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/sbirky-rozhodnuti/vyhledavani/5293/>

11 Srov. <http://www.compet.cz/hospodarska-soutez/sbirky-rozhodnuti/vyhledavani/517/>

II. Plynárenství

Vzhledem k tomu, že soutěžitelé vlastníci zařízení a sítě v odvětví plynárenství obdobně jako v elektroenergetice jsou a do budoucna i nadále budou síťovými monopolisty, je za účelem ochrany fair tržních podmínek nezbytný dohled Úřadu. Zvýšená pozornost je danému odvětví věnována dlouhodobě, zejména pak od roku 2007, tj. od data úplné liberalizace tohoto odvětví.

Oblast plynárenství lze rámcově dělit na import zemního plynu do České republiky, vyhledávání a těžbu zemního plynu, velkoobchodní přepravu zemního plynu, velkoobchodní a maloobchodní prodej zemního plynu, skladování zemního plynu v podzemních zásobnících plynu a distribuci zemního plynu zákazníkům prostřednictvím lokálních distribučních sítí.

Jelikož produkce zemního plynu v České republice je zanedbatelná (cca 1,3 %), je plyn do České republiky dovážen, a to zejména z Ruska, Norska a Německa. Dovoz zemního plynu je zajišťován prostřednictvím dlouhodobých kontraktů, přičemž je uskutečňován téměř výhradně prostřednictvím společnosti RWE Transgas.¹² Konkurenčními společnostmi na dovozu zemního plynu do České republiky jsou zejména společnost VEMEX¹³ (s podílem dovozu cca 8 %), dále pak společnosti Wingas GmbH & Co.KG, Lumius, s.r.o a Česká plynárenská, jejichž celkový společný podíl dovozu dosahuje hodnoty cca 2 %.

Uskladnění zemního plynu v PZP

Dle názoru Úřadu je nezbytnou podmínkou rozvoje konkurenčního prostředí na trhu dodávek zemního plynu konečným zákazníkům z kategorie domácnosti a malooběru přístup k podzemním zásobníkům plynu (dále též „PZP“). Pro tuzemskou spotřebu zemního plynu je využíváno sedm PZP, které jsou na území České republiky, a jeden zahraniční, a to na Slovensku. Na území České republiky působí v současné době tři provozovatelé podzemních zásobníků plynu:

1. společnost RWE Gas Storage,¹⁴ jež se k 1. 5. 2007 majetkově vyčlenila z mateřské společnosti RWE Transgas;
2. společnost MND Gas Storage,¹⁵ jež je dceřinou společností společnosti MND;¹⁶
3. společnost SPP Bohemia,¹⁷ která zároveň disponuje vlastnickým podílem ve společnosti MND.

Společnost RWE Gas Storage, náležející do skupiny RWE, provozuje na území České republiky šest PZP, a to v lokalitách

12 Společnost RWE Transgas, a.s., se sídlem Praha 10 – Strašnice, Limuzská 12/3135, IČ 6460815 (dále též „RWE Transgas“).

13 Společnost VEMEX, s.r.o., se sídlem Praha 6, Bubeneč, Na Zátorce č.p.43, IČ 26448831 (dále jen „VEMEX“).

14 Společnost RWE Gas Storage, s.r.o., se sídlem Praha 10 – Strašnice, V Olšinách 75/2300, IČ 27892077 (dále též „RWE Gas Storage“).

15 Společnost MND Gas Storage a.s., se sídlem Hodonín, Úprkova 807/6, IČ 27732894 (dále též „MND Gas Storage“).

16 Společnost Moravské naftové doly, a.s., se sídlem Hodonín, Úprkova 807/6, IČ 26288583 (dále též „MND“)

17 Společnost SPP Bohemia a.s., se sídlem Praha 10, Vinohradská 1511/230, IČ 25336169 (dále též „SPP Bohemia“).

Dolní Dunajovice, Tvrdonice, Štramberk, Lobodice, Třanovice a Háje. Společnost MND Gas Storage, náležející do skupiny MND, provozuje PZP Uhřice. Společnost SPP Bohemia je majitelem a provozovatelem PZP Dolní Bojanovice, který je plně používán pro potřeby plynárenství Slovenské republiky. Skupina RWE tedy využívá více než ¼ celkové skladovací kapacity v České republice.

Efektivní přístup ke skladovacím kapacitám je nezbytným předpokladem pro dodávky plynu domácnostem a jiným malým odběratelům. Společnosti RWE Transgas a RWE Gas Storage v minulosti uzavřely smlouvu o uskladnění zemního plynu v podzemních zásobnících na více než 90 % technické kapacity podzemních zásobníků, které skupina provozuje; trvání smlouvy bylo stanoveno na 25 let.

Na konci roku 2007 zahájil Úřad šetření situace v oblasti zásobníků plynu na území České republiky z hlediska posouzení fungování řádné hospodářské soutěže. Šetření se týkalo podezření, že společnosti náležející do skupiny RWE dlouhodobou rezervací skladovacích kapacit a neumožněním přístupu k těmto kapacitám, ztěžují svým konkurentům přístup a působení na souvisejícím trhu dodávek zemního plynu. S odkazem na potřebu pokrytí vlastní potřeby byla ze strany skupiny RWE odmítána většina žádostí konkurentů o přidělení kapacity v podzemních zásobnících. Šetření ÚOHS bylo zaměřeno na prokázání, zda by jednání skupiny RWE mohlo být kvalifikováno jako zneužití dominantního postavení ve formě odmítnutí přístupu k nezbytným zařízením.

Výsledkem šetření, jež bylo uzavřeno v polovině letošního roku, a několikaměsíčních intenzivních trojstranných jednání, jichž se vedle Úřadu a šetřených společností ze skupiny RWE účastnil též Energetický regulační úřad, byl návrh opatření pro podporu

a ochranu hospodářské soutěže ze strany společností skupiny RWE. Konkrétně se skupina RWE zavázala postupně uvolnit a nabídnout k využívání třetím stranám do roku 2013 skladovací kapacitu o objemu 500 mil m³. Zároveň byla o 12 let zkrácena doba vnitropodnikové rezervace kapacity zemního plynu pro společnost RWE Transgas. V tomto případě bylo tedy nalezeno rychlé konstruktivní mimosankční řešení problému, čímž bude dle názoru Úřadu lépe dosažena náprava možného protisoutěžního stavu v relativně krátkém čase. Zpřístupnění podstatné části kapacit PZP skupiny RWE a zkrácení doby rezervace zbytku kapacit vytvoří podmínky pro rozvoj konkurence na trhu dodávek zemního plynu pro domácnosti a maloodběr, když pro dodavatele usilující o dodávky pro tento segment trhu je možnost využití podzemních zásobníků vzhledem k nestabilní spotřebě během roku klíčová.

Velkoobchodní trh dodávek zemního plynu

Společnost RWE Transgas, která je nejvýznamnějším dovozcem zemního plynu do České republiky, zaujímá obdobné postavení rovněž na trhu velkoobchodních dodávek zemního plynu. Současně tato společnost výhradně kontroluje společnost RWE Transgas Net,¹⁸ která je provozovatelem přepravní soustavy v České republice. Dalším významným obchodníkem s plynem je společnost Pražská plynárenská¹⁹ či společnost VEMEX.

Situaci na velkoobchodním trhu dodávek zemního plynu se Úřad podrobně zabýval v roce 2005. Důvodem bylo zjištění, že skupina RWE v období od listopadu roku 2004 neumožnila svým konkurentům, provozovatelům konkurenčních regionálních distribučních soustav, kteří však byli též nejvýznamnějšími obchodníky s plynem, uzavřít smlouvy o podmínkách koupě a prodeje zemního plynu, které by těmto firmám umožnily účinně konkurovat RWE v oblasti dodávek konečným zákazníkům. Konkurenční společnosti Jihočeská plynárenská a Pražská plynárenská tak byly znevýhodněny v soutěži o tzv. oprávněné zákazníky. Společnost RWE Transgas rovněž odmítala dodávat zemní plyn jinam než do tzv. bilančních zón jednotlivých regionálních distributorů, a tím blokovala a omezovala vznik konkurenčního prostředí. Dominant tak vytvářel umělé bariéry vstupu nových soutěžitelů na trh, resp. bariéry expanze stávajících konkurentů svých regionálních distributorů. Nutno dodat, že rozhodnutí Úřadu v této věci bylo zrušeno Krajským soudem v Brně a vráceno Úřadu k novému projednání a rozhodnutí.

Maloobchodní trh dodávek zemního plynu

Maloobchodní dodávky zemního plynu jsou uskutečňovány zejména regionálními plynárenskými společnostmi náležejícími do skupiny RWE (konkrétně se jedná o Jihomoravskou plynárenskou, Severomoravskou plynárenskou, Východočeskou plynárenskou a RWE Energie), dále společností E.ON, společností Pražská plynárenská, společností VEMEX a ostatními.

Úřad obdržel v roce 2008 řadu stížností spotřebitelů vztahujících se k vysokým cenám zemního plynu, potažmo k vysokým

18 Společnost RWE Transgas Net, s.r.o., se sídlem Praha 4, Nusle, Na Hřebenech II 1718/8, IČ 27260364 (dále též „RWE Transgas Net“).

19 Společnost Pražská plynárenská, a.s., se sídlem Praha 1 – Nové Město, Národní 37, IČ 60193492 (dále též „Pražská plynárenská“).

zálohám za dodávku zemního plynu stanovených společnostmi skupiny RWE. Po provedeném šetření Úřad ověřil, že v září roku 2008 byly nesprávně stanoveny zálohy u celkem 129.131 zákazníků skupiny RWE z řad malooběratelů a domácností. Nepřesnost při stanovení výše zálohy činila zhruba 10% proti běžnému stavu. Počínaje listopadem roku 2008 byly tyto zálohy částí dotčených zákazníků hrazeny. V důsledku nečinnosti skupiny RWE, kdy společnosti skupiny RWE nevyvinuly podle názoru Úřadu přiměřené úsilí nezbytné k nápravě tohoto vadného stavu tím, že plošně nepřikročily ke snížení takto nepřiměřeně vysokých záloh u těch zákazníků, kteří o jejich změnu sami nepožádali, tak byli tito zákazníci po určitou dobu omezeni v možnosti nakládat s takto navíc odvedenými finančními prostředky.

Toto jednání mělo dopad na celkem 78.746 zákazníků, kteří do 8. 6. 2009 sami nepožádali o snížení výše nesprávně stanovených záloh. Jednalo se přitom o klienty regionálních plynárenských společností náležejících do skupiny RWE, a to konkrétně Východočeské plynárenské, Severomoravské plynárenské, Severočeské plynárenské, Středočeské plynárenské a Západočeské plynárenské.

Společnost RWE Transgas, jež byla účastníkem správního řízení vedeného Úřadem, od okamžiku zahájení řízení s Úřadem plně spolupracovala. V průběhu řízení akceptovala závěry Úřadu a uznala právní kvalifikaci jednání. Dále předložila důkazy dokumentující rozsah protisoutěžního jednání, zejména jeho dopady na konečné zákazníky. Společnost RWE Transgas se v rámci procedury narovnání zavázala významně nad obvyklou míru kompenzovat újmu, která u těch z dotčených zákazníků, kteří budou mít na konci vyúčtování přeplatek, výše zmíněným pochybením vznikne. Společnost RWE Transgas zajistila, aby v rámci konečného vyúčtování za odběr zemního plynu v září roku 2009 bylo na účet těchto zákazníků připsáno 8 procentní zhodnocení navíc zaplacené částky (tj. rozdílu mezi správně a chybně stanovenou výší záloh). Celková výše této kompenzace dotčeným zákazníkům na základě provedeného ročního zúčtování plateb činila cca 5,5 milionů korun. Současně byla společnosti RWE Transgas rozhodnutím o narovnání uložena pokuta ve výši 10 milionů korun.

PŘÍPADY EVROPSKÉ KOMISE V SEKTORU ENERGETIKY

Zásah EK na belgickém plynárenském trhu

Evropská komise přijala závazky navržené společností Distrigas na otevření belgického plynárenského trhu. Závazky odstraňují obavy z narušení hospodářské soutěže, které Komise získala v průběhu svého šetření možného zneužití dominantního postavení společnosti Distrigas. Komise se zejména zajímala o problematiku dodávek plynu na belgický trh na základě dlouhodobých kontraktů uzavřených mezi Distrigas a jejími zákazníky. Podle závazků sníží Distrigas objem plynu blokováný dlouhodobými smlouvami. Tím dostanou ostatní dodavatelé plynu možnost konkurovat společnosti Distrigas a vybudovat si portfolio zákazníků, čímž bude povzbuzena soutěž na belgickém plynárenském trhu. Distrigas se konkrétně zavázal, že v následujících dvou letech nebude uzavírat nové smlouvy s obchodníky s plynem a maximální délka nových kontraktů s ostatními velkými zákazníky nepřesáhne pět let. Na základě uvedených závazků Komise zastavila své šetření.

Tisková zpráva Evropské komise z 11. 10. 2007:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1487&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

Komise otevřela německý trh s elektřinou

Evropská komise přijala svým rozhodnutím závazky navržené společností E.ON, jež mají odstranit obavy z možného zneužití dominantního postavení této společnosti na německém trhu s elektřinou. Komise měla obavy, že E.ON stáhl z velkoobchodního trhu dostupnou výrobní kapacitu, aby dosáhl zvýšení cen a odradil nové investory od vstupu na trh výroby elektrické energie. Komise se rovněž obávala, že E.ON upřednostňoval svou výrobní pobočku pro poskytování vyrovnávacích služeb,

když přenesl výsledné náklady na konečné spotřebitele a zabránil tak ostatním výrobcům v dodávkách vyrovnávací energie do jeho přenosové zóny. E.ON nabídl odprodej 5 000 MW ze svých výrobních kapacit, aby odstranil obavy týkající se trhu výroby elektřiny. Dále se zavázal k odprodeji vysokonapěťové přenosové sítě, aby odstranil obavy na vyrovnávacím trhu. Na základě nabídnutých závazků se Komise rozhodla, že své šetření zastaví.

„Tento bezprecedentní balíček nápravných opatření od základu změní německý elektroenergetický trh a přinese výhledku na více konkurence na trhu a větší výběr pro spotřebitele. Poprvé v historii evropského antitrustu odprodá soutěžitel výraznou část svých aktiv, aby odstranil obavy z narušení soutěže. Konkurentům a novým hráčům na trhu bude dáno k dispozici více než dvacet procent výrobní kapacity, což by mělo mít pozitivní dopad na ceny energie. Odprodej přenosové soustavy by pak měl zabránit E-ONu v tom, aby využíval síť ke zvýhodnění své výrobní divize před konkurenčními výrobci,“ uvedla k případu komisařka Neelie Kroesová.

Tisková zpráva Evropské komise z 26. 11. 2008:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1774&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

RWE se zavázal prodat přenosovou soustavu

Evropská komise svým rozhodnutím přijala závazky nabízené koncernem RWE pro odstranění obav z narušení hospodářské soutěže zjištěných v rámci šetření Komise, které se týkalo možného zneužití dominantního postavení RWE na německém plynárenském trhu. RWE měl prostřednictvím svého vlastnictví přenosové soustavy omezovat přístup konkurence k plynárenské síti. Podezření Komise se týkalo zejména odmítnutí poskytnout přenosové služby jiným společnostem a jednání, jež směřovalo ke snížení marží konkurentů RWE na navazujícím trhu dodávek plynu (margin squeeze). V reakci na šetření Evropské komise nabídl RWE odprodej celé své vysokotlaké plynárenské sítě v západním Německu. Bez vlastnictví transmisní sítě už nebude RWE schopen upřednostňovat svou vlastní dodavatelskou divizi. Na základě těchto závazků Komise své šetření zastavila.

Tisková zpráva Evropské komise z 18. 3. 2009:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/410&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

Kartelová dohoda E.ON a GDF Suez o rozdělení plynárenského trhu

Evropská komise uložila pokutu v celkové výši 1 106 000 000 eur na E.ON AG a její dceřinou společnost E.ON Ruhrgas AG (v Německu) a GDF Suez SA (ve Francii) za kartelovou dohodu o rozdělení trhu. Každá z těchto firem (E.ON/E.ON Ruhrgas a GDF Suez) dostala stejnou výši pokuty a to 553 000 000 Euro.

Ruhrgas AG (nyní E.ON Ruhrgas, součást skupiny E.ON) a Gaz de France (nyní součást GDF Suez) se v roce 1975 při jednání o společné výstavbě plynovodu MEGAL přes Německo dohodly, že nebudou prodávat plyn z tohoto plynovodu na domácím trhu druhé zúčastněné strany. Jedná se o první pokuty, které Evropská komise uložila za kartelové dohody v energetickém sektoru.

Kartelová dohoda byla uzavřena v roce 1975 dvěma dopisy, v nichž se obě společnosti výslovně zavázaly, že GDF nebude prodávat plyn z tohoto plynovodu v Německu, stejně tak jako Ruhrgas ve Francii. V té době měl Gaz de France legální monopol na dovoz zemního plynu do Francie, s krátkou výjimkou v srpnu roku 2000. Lokální trh firmy Ruhrgas v Německu byl naopak v zásadě chráněn před konkurencí na základě systému zvaného „demarkační dohody“ s ostatními dodavateli až do roku 1998, kdy byly tyto dohody označeny za nezákonné.

Obě firmy pokračovaly v dohodě o rozdělení trhu dokonce i poté, co byl evropský trh s plynem plně otevřen pro konkurenci v srpnu roku 2000, přestože si byly vědomy nezákonnosti svého jednání. Představitelé obou firem se pravidelně scházeli a na různých úrovních řešili plnění dohody na nově liberalizovaném evropském trhu s plynem a současně navzájem sledovali svoje kroky. Přestože obě firmy prohlásily již v srpnu 2004, že již dlouhou dobu považují tyto dopisy za neplatné, až do konce září 2005 nemohl Gaz de France dovážet plyn pocházející z plynovodu MEGAL do Německa. Kartelová dohoda pomohla společností E.ON a GDF udržet si silnou pozici na francouzském a německém trhu s plynem i po jeho liberalizaci. Obě tyto firmy tak úmyslně zabránily francouzským a německým zákazníkům využívat výhod plynoucích z liberalizace, včetně větší cenové konkurence a výběru dodavatele.

Tisková zpráva Evropské komise z 8. 7. 2009:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1099&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

Šetření EK v ČR

Evropská komise uskutečnila v listopadu 2009 místní šetření v sídlech společností ČEZ, Severočeské doly a Energetický průmyslový holding. Místního šetření se účastnili také zaměstnanci Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže.

